

Včelařův rok

Včelařův rok nikdy nezačíná ani nekončí, jedná se o nepřetržitý proces. Původně jsem říkal, že začíná v pozdním létě, ale změnil jsem názor a říkám, že začíná v druhé polovině května. To je čas, ve kterém lze včelstva hodnotit a posoudit, které je nejlepší (v různých ohledech). Z těchto včelstev bychom měli dělat oddělky, tedy včelstva, která do konce sezóny zesílí tak, aby mohla přezimovat, a na jaře z nich již budou plnohodnotná včelstva.

Oddělky dělám v druhé polovině května a na začátku června. Během léta se tato nová včelstva rozrostou natolik, aby koncem července a začátkem srpna měla dostatečný počet zaplodovaných rámků. Včely, vylíhnuté z těchto rámků budou včelami, které provedou včelstvo přes zimu do nové sezóny. Oddělky z nejlepších včelstev si odchovávají vlastní matky, které se pak budou pářit na jejich včelnicích. Ve svém lokálním chovu chceme vylepšovat genetiku včel co nejvíce to je možné.

V oddělcích, které jsou v květnu slabé, jsou matky nahrazeny matkami, odchovanými nejlepšími včelstvy v chovu.

Mezi včelstvy jsou ta, která vám primárně poskytnou užitek (med), společně s oddělky z nejlepších včelstev, které dostatečně rostou na to, aby poskytly užitek v budoucnosti.

Takto podle mne vypadá včelstvo dobře připravené na zimu – tři nástavky plné včel. To je cíl pro celou sezónu od jara do podzimu. Včely by se měly vylíhnout zdravé, s malým napadením roztočů a virů. To je důležité zejména v červenci a srpnu.

Včely vylíhnuté pozdě v létě jsou ty, které umožní včelstvu přezimovat. Aby byly silné a zdravé, potřebují kvalitní potravu, med a pyl. A ošetřovatelky musí být zdravé, aby mohly produkovat kvalitní potravu a dobře krmit larvy, aby se z nich staly zdravé včely. Nemoci a škůdci nesmí být přítomni.

Pokud je včelstvo dostatečně silné, má dobré zdroje potravy a mladé včely, které se starají o plod a starší včely, které nosí nektar, mělo by to být v pořádku. Pokud je ve včelstvu příliš mnoho roztočů, může to způsobit stres a problémy s viry a jinými patogeny, zvláště pokud je přítomno příliš mnoho škodlivých látek, jako jsou agrochemikálie a insekticidy.

Používám nízké rámků 448 × 137 mm, ve čtvercovém nástavku s 12 nebo 13 rámků. Upravuji je na Hoffmanův typ, aby se daly použít v odvíčkovacích strojích. I když dobrá odvíčkovací vidlička funguje dobře a rychle, když se naučíte dělat jedno dlouhé odvíčkování podél celé strany najednou. Když si tuto dovednost dostatečně osvojíte, odvíčkování bude rychlejší a nebudou vás bolet klouby.

Šířka mých rámků je velikosti Langstroth, ve Švédsku jinak Langstroth není standardem, ale používá se rámková míra s označením LN, což je 366 mm na délku a 222 mm na výšku. Rozměr plné velikosti Langstroth (1/1) je 448 mm na délku a 232 mm na výšku. LN je tedy menší než Langstroth. Malé množství včelařů zde používá ještě starší velikost, která je shodou okolností téměř stejná jako stará americká velikost, 12" × 12", tedy 300 mm dlouhá a 300 mm vysoká. Rámková míra Langstroth, zejména střední velikost (2/3) 448 × 159 mm se stále více rozmáhá.

Nízké rámků mám v celém úlu, konkrétně používám nejnižší (myslím) Langstrothovy rámků, vysoké jen 137 mm. Používám je, protože mám čtvercové nástavky místo nástavků pro 10 nebo 8 rámků. Myslím si, že dlouhé rámků ve čtvercovém uspořádání poskytují velkou plochu ve spodní části úlu jako prevenci rojení. Po naplnění nízkých rámků medem také nebude nástavek příliš těžký. Nízké rámků rovněž není třeba drátkovat. Voskové mezistěny upevňuji na spodní část horní loučky pomocí roztaveného vosku. Ve čtvercovém nástavku je možné použít 12 nebo 13 rámků. Jeden čtvercový nástavek s nízkými rámků má zhruba stejný objem jako 10rámkový nástavek s rámků 159 mm.

Části včelařského systému

Každá část včelařského systému zapadá do jiné části. Nelze vést vážné diskuze o výhodách a nevýhodách jedné části včelařského systému ve srovnání s jinou variantou, aniž byste porovnávali systémy jako celek. Například rámková míra. Musíte se podívat na celý systém, jehož je tato rámková míra součástí. Každá varianta má své pro a proti. Pokud si při výběru systému zvolíte nějaké počáteční parametry (z různých důvodů, například lokality, nebo jiné omezující faktory), budete si moci vybrat pouze z omezeného množství variant.

Ve Švédsku se hodně používají zateplené úly a v oblastech daleko na severu, v blízkosti polárního kruhu zateplení úlů včelám pravděpodobně dost prospívá. Možná také proto, že nejběžnější velikost rámků je menší, včelstva jdoucí do zimy jsou menší a menší včelstva těží více z dobré izolace úlu než ta silnější. Silnější včelstva lépe vydrží chladné zimy, kdy jsou včely po dlouhou dobu uzavřené v úlu. Rámkové míry Langstroth usnadňují získání silných včelstev na zimu. Aby z toho měly prospěch, včelstva nesmějí v zimě plodovat (nebo jen velmi málo), což je pro silné včelstvo obtížnější. Některá plemena jako italské včely s tím mají větší potíže. V místě kde žijí, na 59° severní šířky a 15° východní délky, mohou silná včelstva dobře fungovat v nezateplených, jednostěnných nástavcích, které používám. Takto vypadají po celý rok.

Ve Švédsku hodně včelařů používá zateplené úly. Já používám nezateplené dřevěné nástavky. Nejlevnější jsou ty ze smrku, který má měkké a lehké dřevo. Žádný nástavek, stojící na paletě mi ani přes roky používání a bez lakování neshnil. Ale barva nástavku je hezčí s natřením lněným olejem.

Na jaře, když včely hodně plodují a zvyšuje se teplota, dochází k velkému zvýšení kondenzační vlhkosti na vnitřní straně nástavků, protože noci jsou poměrně chladné. Pak se může roh nástavku zkroutit a takové nástavky musím opravit.

V mých včelstvech používám mateří mřížky. To usnadňuje medobraní, protože používám výkluzy a vyfukovač včel. Asi by nebylo dobré vyfouknout matku na zem, i když i to se mi už stalo ☹. Nenašel jsem ji, ale sama si našla cestu zpět do úlu.

Vzhledem k tomu, že vzdálenosti mezi mými včelnicemi jsou poměrně malé, umístím všechny nástavky, které jsou připravené k medobraní, nad výkluzy a jdu na jinou včelnici a dělám to samé. O pár hodin později se vrátím a zbytek včel vyfouknu. Ne všechny včely mezitím medník opustily, ale mnohé ano, a je tak snadnější je vyfouknout pryč. A včely pak nepotřebují vyfukovat těsně u česna, ale jen někde poblíž přední strany úlu. Včely si najdou cestu zpět.

Výkluz udržuje včelstvo při vyfukování oddělené, a není tak příliš rušeno. Každý způsob má své výhody a nevýhody.

V poslední době je hlavním důvodem pro používání mateřích mřížek zabránění matkám klást do rámků s větší velikostí buněk, protože nemám buňky o velikosti 4,9 mm ve všech nástavcích a mednicích. Včely zpočátku nestavěly dobře dílo v rámcích s mezistěnami 4,9 mm, takže jsem každý rok měl k dispozici jen omezený počet rámků s buňkami 4,9 mm.

Byl jsem téměř hotový s 4,9 mm buňkami v plodišti, když se poprvé objevil roztoč varroa a v letech 2008–2009 tvrdě zasáhl. Polovina včel uhynula v zimě 2008–2009 a nějaká další

včelstva v dalším roce. Následující zima byla také náročná, ale ne tolik. Poté včely stavěly 4,9 mm buňky lépe. Právě vyměňuji všechny rámký 5,1 mm, které mám, za 4,9 mm. Bude to ještě pár let trvat.

Mým cílem je nechat tři spodní nástavky (pod mateří mřížkou) včelám a já odebíráám med, který je nad nimi. Ale ne všech včelstvech to funguje úplně ideálně. Jelikož nechci, aby včely zimovaly na větších buňkách než 4,9 mm (nebo alespoň co nejméně), přikrmuji včelstva, která nemají ve 3 nástavcích dostatečné zásoby. Každé pozdní léto mám velmi krátký čas na to, abych včely připravil na zimu, takže přidávám trochu sacharóзовého roztoku, ale ne HFCS (High-fructose corn syrup – glukózo-fruktóзовý obilní sirup (ze škrobu obilí – necukerný)).

U silného včelstva chci, aby mělo na zimu 30 kg zásob. Zhruba 10 kg potřebuje na to, aby přežilo zimu. Ale také se potřebuje cítit dobře zásobeno a začít plodovat někdy ke konci února a ještě více v březnu. Po jarním proletu v březnu, poté co bylo včelstvo 5 měsíců uzavřeno v úlu, se plodování opravdu zintenzivňuje. V tomto období jsou zásoby opravdu potřeba, zvláště když ve špatných letech mohou nastat intenzivnější přínosy nekaru až někdy v červnu. Ale v dobrých letech může být první medobraní květového medu z řepky již na začátku června.

Teď, když uplynulo několik let a zdá se, že mám dost 4,9 mm rámků, uvažuji o tom, že začnu zimovat včelstva na 4 nástavcích, z nichž horní dva obsahují dostatečné množství medu. Chci na jaře prohodit spodní nástavek a dát ho nahoru jako medník. Po pozdějším (následném) vytočení se jeho plásty roztřídí a ty špatné se roztaví.

Také pozoruji, že na konci sezóny stále více včel plní horní dva nástavky (když zimují na třech nástavcích) spoustou medu. I zde jde o výběr a genetiku. Takhle bych to chtěl. Včely od Johna Kefusse to dělají dobře. Včelstva Elgon jsou na různé úrovni, ale jsou na dobré cestě a dělají to poměrně dobře.

Na začátku listopadu už většina starých včel uhynula a zbylé včely jsou ty, které se vylíhly jako poslední, sedící v zimním chumáči, aby převedly včelstvo přes zimu. V tomto období je zkontroluji a vyměním krajní plásty, pokud se včely dostatečně stáhly. Tyto odstraněné plásty, které obsahují zásoby, uložím do skladu a používám je na jaře pro přikrmování včelstev, která to potřebují. Nebo je použiju pro oddělky nebo do oplodňáčku.

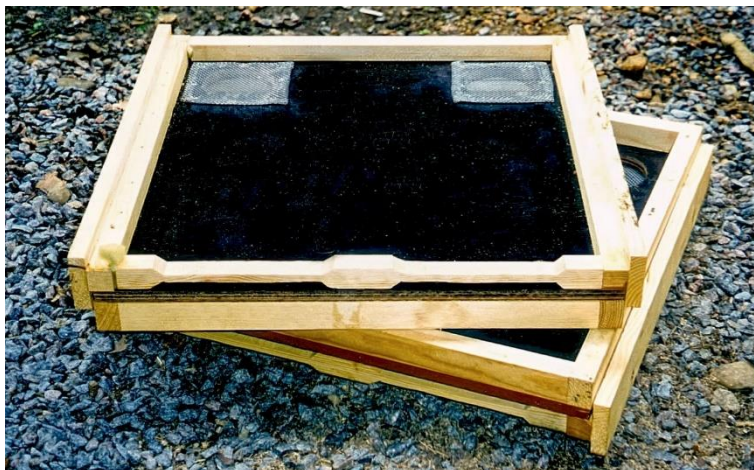
Od začátku listopadu včely běžně nemají několik měsíců žádný plod. Mnoho starých včel zemřelo a zbývající včely vytvořily zimní chumáč, který může být ještě trochu rozvolněný. Právě zimní nízké teploty obvykle ještě nedorazily, a teplota je lehce nad nulou nebo okolo 0 °C.

Včelstva kontroluji tak, že lehce nadzvednu strůpkovou fólii a podívám se, jestli včelstvo sedí v horním nástavku zhruba uprostřed. Pokud ano a včelstvo je silné, tak na každé straně nástavku odstraním jeden nebo dva rámy bez včel. Místo nich dám desky z tvrdého polystyrenu asi 35 mm silné jako izolaci. Pokud je včelstvo slabé, tak může být izolace i silnější.

Odebrané plásty se zásobami skladuji na chladném a chráněném místě až do jara. V březnu, když kontroluji stav včelstev, je používám na doplnění zásob u včelstev, která je potřebují. Také je používám pro krmení oddělků v na konci května a na začátku června. Na jaře mohou být pro sběr nektaru nepříznivé podmínky. Včelstva se ale potřebují rozvíjet, aby byla pro snůšku v odpovídající síle.

Na včelstvu mám pod stříškou (není na fotce) 5 cm izolace, buď polystyren, nebo dřevěnou desku. Uvnitř mám strůpkovou fólii, pak 12mm dřevěnou desku (překližka nebo dřevotříska), mateří mřížku (pokud není používána) a další dřevěnou desku 12 mm. Nástavky mají jednoduché stěny ze smrkového dřeva (prkna 145 mm široká).

Dno je vyrobeno z voděodolné překližky se dvěma 10cm otvory v zadních rozích s větrací kovovou mřížkou. Mezi dnem a spodními loučkami rámků ve spodním nástavku je mezera 22 mm. Česno je rozděleno na dvě části vysoké 7 mm a mezi nimi je 8mm dřevo uprostřed. Žádné horní odvětrávání úlů nepoužívám. Úly jsou umístěny po dvou, na asi 30 cm vysokém podstavci. Mezi jednotlivými úly je mezera dostatečně velká na to, aby se do ní dal odložit nástavek. V současné době tato nízká dna nahrazuji vysokými dny s malým česnem:

https://www.vsmbo.cz/app/webroot/uploads/filemanager/Elgon_bees_Helping_resistance_-_p%C5%99eklad_5.pdf

Při déletrvajících silných mrazech, které našťestí dnes v mém okolí máme jen zřídka, se může v česně srážet vlhkost a namrznat. Je dobré kontrolovat, zda česna nepotřebují vyčistit, aby měly včely dostatečný přísun čerstvého vzduchu.

Pokud hodně nasněžilo a i v březnu, kdy se teplota blíží +10 °C, je hodně sněhu, je dobré zkontrolovat, jestli mohou včely vylétnout na prolet. Případný sníh odhrneme. Dostat se k úlům může vyžadovat lyžařské vybavení.

Leden

V lednu zkontroluji včelstva, abych se ujistil, že česno není blokováno mrtvými včelami nebo ledem z kondenzace. Může se to stát, pokud je zima velmi chladná, minus 20–30 °C po dobu několika týdnů. V našem klimatickém pásu s nízkým sluncem nad obzorem v zimě kvůli naší vysoké zeměpisné šířce (59° severní šířky) není velký rozdíl mezi denními a nočními teplotami. Některé zimy jsem musel jet na stanoviště na běžkách, ale už mnoho let ne.

Únor

V závislosti na teplotě a množství sněhu musím stejnou kontrolu udělat také někdy i v únoru. Pokud jsou úly pokryté sněhem, nemusím se bát, že by zmrzlý kondenzát zablokoval česno. Vydýchaný vzduch včel rozpouští v česně led, protože sníh pokrývající úly je izoluje, takže tam teplota neklesá tak nízkou. A vydechovaný vzduch rozpouští sníh, který je nejbližší česnu a stříšky, takže se kolem včel vytváří vzduchová bublina. Ale v posledních letech máme relativně málo sněhu a ne tak nízké teploty.

Březen

V březnu začínám kontrolovat, zda mají včelstva dostatek zásob. Přináším s sebou pláсты se zásobami ze skladu, abych je dal těm včelstvům, která jich mají málo. Včelstvo kontroluji přes strůpkovou fólii nebo také mohu úl trochu nadzvednout a potěžkat ho. V případě potřeby odeberu prázdný rámeček a dám místo něj plný. Někdy je vhodné odstranit některý z izolačních rámečků na stranách a dát místo něj rámeček se zásobami.

Včely byly většinou naposledy mimo úl někdy v říjnu/listopadu. Jarní prolet, tedy vyprázdnění výkalového váčku, probíhá obvykle koncem března nebo začátkem dubna. Někdy o něco dříve, někdy o něco později. Venkovní teplota je pak asi 10 °C. Může se to ale lišit podle toho, jestli na úl svítí slunce, fouká nebo nefouká vítr a jak moc včely „potřebují na záchod“.

Březnový jarní prolet včel, které neopustily úl od konce října, tedy asi 5 měsíců.

Duben

V dubnu začíná potřeba medníků. Přesto je důležité kontrolovat stav zásob. V březnu začínají včelstva více plodovat, ale plodování běží na plno až po jarním proletu a poté, co včely donesou první pyl. To nastává při květu krokusu a lísky. O něco později vykvete nejdůležitější jarní strom, vrba. Pak následují pampelišky následované javory.

Květen

Pokud je poblíž řepka, kvete u mě v květnu. Včelstva jsou nyní ve třech nástavcích plus dva medníky nad mateří mřížkou. Koncem května se včelstva začínají rozvíjet odlišně. Ta nejlepší rychle potřebují více medníků.

V polovině nebo na konci května začínám vytvářet oddělky z nejsilnějších a nejvíce varroarezistentních včelstev. Matky si odchovávají samy a tím se tak posiluje genetika dobrých včelstev.

Červen

Během začátku června pokračuji ve vytváření oddělků z nejlepších včelstev. Opětovné přelarování a chov matek nyní soutěží o čas s medobraním řepkového a pampeliškového medu, pokud nějaký je.

Oddělky

Několik let jsem oddělky nepřesouval na jiná stanoviště, abych mohl posoudit, zda to bude mít nějaký vliv na varroarezistenci. Dříve jsem většinu přesouval na jiné včelnice. Žádné rozdíly, týkající se odolnosti vůči varroa, jsem ale nepozoroval. Vliv na odolnost vůči roztoči spíš mělo

sledování úrovně napadení a zaměření se na to, aby úroveň napadení v žádném včelstvu nepřekročila 3 %. Zjistil jsem, že včasné ošetření včelstva pomocí thymolu v okamžiku, kdy dosáhne úrovně 3 %, umožní včelám odolnějším vůči roztoči, aby projevily svou odolnost a nedocházelo u nich k reinvazi tichou loupeží včelstev s vyšší úrovní napadení.

Většina oddělků je umístěna na stejném stanovišti jako rodičovská včelstva, ze kterých byly oddělky vytvořeny. Je důležité, aby obě včelstva měla dostatek plodu a zásob. Pokud nevím, v které včelstvu zůstala matka, musí mít obě včelstva vajíčka, mladé larvy i také dostatek zavíčkovaného plodu. Přesouvaná část musí mít hodně včel, protože mnoho létavek se vrátí na své původní místo. Z různých důvodů je nejlepší, když stará matka zůstane v oddělku. Důraz je kladen na množení dobré genetiky, nikoli na dosažení maximálního výnosu v krátkodobém horizontu.

Zde jsou postupně ze třetího nástavku vyjmuty všechny rámkové části, včely jsou setřepány a ometeny zpět do včelstva a poté je rámek umístěn do nástavku vlevo. Po dokončení je na spodní dva nástavky umístěna mateří mřížka. Nástavek vlevo, nyní s plodem a bez včel, se umístí na mateří mřížku. Nakonec přijdou nahoru dva medníky, na fotce hned vpravo vedle úlu. Po půl hodině se včely natáhnou do horního nástavku s ometenými rámkami, takže ho můžete odebrat a máte jistotu, že matka se nachází pod tímto nástavkem, v jednom ze spodních dvou nástavků.

Tyto dva spodní nástavky a dno se přesunou na nové místo na stanovišti jako oddělek. Na původní místo se umístí nové dno, na něj jeden z medníků (z něj bude později plodiště), potom plodiště bez matky a nad něj mateří mřížka. Nad ní se umístí zbývající medník. Po zhruba 6–8 dnech se zkontroluje stav obou včelstev. Podle síly včelstev můžete nástavky přehodit, pokud se třeba příliš mnoho včel (létavek) vrátilo na původní místo. Všechny matečníky kromě jednoho (nebo dvou blízko sebe, abyste se vyhnuli vyrojení panušky) odstraňte. Místo toho, abyste přemístili dva nástavky s matkou na nové místo na stejném stanovišti, můžete vzít plodiště bez matky z nástavku nad mateří mřížkou a přesunout ho na jinou včelnicu. Pokud to chcete udělat, je dobrý nápad dát nad mateří mřížku nástavek se soušemi z minulých let, a na něj teprve nástavek s ometenými rámkami s plodem. Potom se po půl hodině tyto dva nástavky (jeden s plodem a bez matky a jeden se soušemi z minulých let) umístí na nové dno (můžou se překrýt síťovinou) přesunou na jiné stanoviště. Tímto způsobem získáte oddělek s větším množstvím včel.

Pokud spěchám, tak obvykle ze tří nástavků vezmu horní dva a umístím je s novým dnem na jiné místo, asi 5 m daleko (ne moc blízko a ani ne moc daleko). Moje myšlenka směřuje k tomu, že pokud je v oddělku stará matka (což je nejlepší), tak mu zároveň zůstanou nějaké létavky. Někdy nepoznám, ve kterém včelstvu (původním nebo v oddělku) skončila stará

matka. Způsob, jakým vytvářím oddělky, závisí na tom, kolik času zrovna mám. Létavky, které se vrací do úlu na původním stanovišti, pak nosí do úlu čerstvý pyl a nektar, což má pozitivní vliv na stavbu matečnicků a kvalitu nové matky.

Máte-li smůlu, může oddělek bez matky umístěný na jiném místě na včelnici, než je původní včelstvo, přijít o všechny létavky, nebo skoro o všechny. Takový oddělek bude mít problém vychovat dobrou matku. Možná mu bude potřeba dodat zralý matečník a rámeček se zavíčkovaným plodem.

Po přesunutí dvou horních nástavků na nové místo zkontroluji třetí nástavek, který zůstal na původním místě. Musí mít alespoň nějaký mladý plod (larvičky a nejlépe i vajíčka), aby si mohl odchovat vlastní matku, a nějaký zavíčkovaný plod. Taky kontroluji medníky, jestli je v nich dostatek zásob. V případě potřeby vezmu horní nástavek z nového stanoviště, ometu z něj většinu včel a nástavek vrátím na úl na původním místě.

Bez ohledu na to, jaký postup zvolím, zkontroluji, že oddělek i zbylé nástavky na původním místě pod mateří mřížkou mají dostatek zásob a dostatek plodu vhodného stáří. V oddělků, přesunutém na nové místo by měl být dostatek včel, aby v něm zbylo dostatečné množství včel i po tom, co se létavky vrátí na původní místo. Pro udržení dostatečného množství včel v oddělků může být jednodušší přesunout ho na jiné stanoviště.

Vyměňte matky v nevyhovujících včelstvech

U nejslabších včelstev (s nejhorším rozvojem) a/nebo těch nejméně odolných vůči roztoči varroa budou vyměněny matky. Dělam to v okamžiku, jakmile mám zralé matečníky, které jsem odchovával ze svých nejlépe odolných včelstev, které poskytly dobré výnosy a jsou mírné.

Třepací nádobu lze snadno vyrobit vytvořením kruhových otvorů o průměru cca 60 mm do víček vhodných plastových nádob. Víčka se k sobě slepí 2složkovým lepidlem se síťovinou s vhodnými oky (2–3 mm). Do jedné z nádob nalijte 2 dl technického lihu, přidejte 1 dl včel z rámků poblíž plodu a zašroubujte uzávěr. Protřepávejte 1 minutu a potom otočte třepací nádobu dnem vzhůru. Lih s mrtvými roztoči a nečistotami steče do spodní nádoby. Zvedněte nádobu proti slunci a spočítejte roztoče. Pokud jich bude více než 9, tak bych včelstvo ihned ošetřil thymolem. Komerční třepací nádobou Easycheck (uprostřed) se protřepává a krouží, neotáčí se dnem vzhůru. Údajně zachytí téměř 100 % roztočů ve vzorku, první typ zachytí asi 90 % (pokud včely neprotřepete dvakrát za sebou).

Video – Praktická ukázka použití třepací nádoby <https://www.youtube.com/watch?v=oR3oX5Rijj0>

(Viz také:

[https://www.vsmbo.cz/app/webroot/uploads/filemanager/varroa_level_CZ -
_p%C5%99eklad_5.pdf](https://www.vsmbo.cz/app/webroot/uploads/filemanager/varroa_level_CZ_-_p%C5%99eklad_5.pdf))

První typ se dá koupit ve Švédsku zde:

<https://www.argsomettbi.se/>

Easycheck se dá ve Švédsku také koupit:

<https://www.lpsbiodling.se/sv/artiklar/varroa-testare-easy-check.html>

Taky se dá koupit zde:

<https://www.dadant.com>

V Čechách zde:

<https://www.nastavky.cz/produkt/ruzne/varroa-easycheck/>

Na svých včelnicích kontroluji úroveň napadení roztočem varroa, dělám to pomocí 2 dl lihu a 1 dl včel v třepací nádobě. Dělán to dvakrát za sezónu, pokud je to nutné, v květnu a v srpnu. Pokud je úroveň napadení nad 3 % (více než 9 roztočů na 1 dl včel), je včelstvo ošetřeno thymolovými odpařovači, které obsahují asi 5 gramů thymolu. Pak co nejdříve vyměním matku, nebo včelstvo prodám. I tak získá kupující pravděpodobně kvalitnější včely než od jiných prodejců.

Také když vidím včelu (byť jen jednu) s deformovanými křídly, udělám pomocí třepací nádoby smyv. Někdy mohou být viry stále přítomné ve včelstvu i poté, co byla populace roztočů výrazně snížena. Pokud je počet včel s deformovanými křídly tři a více, zjistil jsem, že potřebují okamžitou léčbu, aby se nestaly reinvačním zdrojem roztočů pro další včelstva nacházející se v okruhu do cca 2 km.

Když má včelstvo příliš mnoho roztočů, jejich obrana proti včelám-lupičkám se zhoršuje. To se často stává v době, kdy není žádný zdroj nektaru na konci sezóny, tedy koncem července/začátkem srpna.

Rojové matečnický

Když včelstvo narazí rojové matečnický, nemá smysl je trhat. Obvykle matečnický cíleně nehledám, ale když narazím v období rojení na velmi přeplněné včelstvo, otevřu česno na maximum, abych usnadnil cirkulaci vzduchu a feromonů a na úl přidám dva nástavky.

Pokud najdu v úlu mnoho matečnicků, mohu ho prostě zavřít a umístit na něj několik nástavků nebo včelstvo rozdělit a do vzniklého oddělků se snažím dostat matku. Když chci mít klid a mám na to čas, udělám ze včelstva oddělek (horní dva nástavky) a přesunu ho na jiné místo, asi 5 m vzdálené. Oddělek přijde o většinu létavek a zruší všechny rojové matečnický (pokud tam nějaké byly) a zároveň je tam přítomna stará matka. To je nejlepší. Opět by po rozdělení měl být v každé části dostatek plodu. Po rozdělení by opět měly být na každém místě k dispozici dva nástavky pro plodiště.

V případě, že je oddělek umístěn příliš blízko původního včelstva a matka je v oddělků, zůstane u ní dostatek létavek, takže se oddělek vyrojí o několik dní později, pokud jsou včely v rojové náladě. V nástavkù, který zůstal na původním místě, omezte včely z plodových rámků (není jich tolik) a zrušte všechny rojové matečnický. Ujistěte se, že mají včely k dispozici plodový rámeček s vajíčký a malými larvičkami.

Po 6–8 dnech obě včelstva kontroluji. Kde jsou vajíčký, tam je i matka, pokud i nadále klade. Záleží na tom, jak daleko zašly přípravy rojení. Pokud je matka v oddělků, nebudou v něm pravděpodobně žádné rojové matečnický. V případě, že matku uvidíte, odstraňte ji. V osiřelém včelstvu najdete naražené matečnický, odstraňte je. K oběma včelstvům přidejte zralé matečnický v ochranné klíčce, abyste matce umožnili se vylíhnout a včely ji nezlikvidovaly. Nebo z každé části můžete jeden matečnický ponechat (nebo dva blízko sebe). Také můžete oběma částem poskytnout rámeček s mladým plodem (vajíčký a larvičký) z dobrého včelstva, aby si včely odchovaly vlastní matku.

„Správné“ matečnický

Oddělký kontroluji tři týdny poté, co jsem je udělal, abych měl představu o situaci. Mají matku nebo jsou bez ní? Může to vypadat dobře, ale nemusejí být zatím nakladena žádná vajíčký, tak počkám ještě týden. V případě, že je včel málo a ty vydávají zvuk, který se přerušovaně zvedá a klesá (není to stálé tiché bzucení), jsou pravděpodobně bez matky. Buď jim dám zralý matečnický, nebo ještě týden počkám. Pište si poznámky, to je důležité. Později se na stanoviště vrátím a dám matečnický těm včelstvům, která je pravděpodobně potřebují. Pokud je na tom oddělek špatně, můžu mu přidat jeden rámeček s vybíhajícím plodem z dobrého včelstva. Případně jeden rámeček se zásobami nebo medocukrové těsto.

Ve slabých a špatných včelstvech, které musely být ošetřeny thymolem, je na začátku června čas zamáčknout matku a za týden včelstvu poskytnout matečnický. Abych se ujistil, že přidaná panuška přežije, můžu projít nástavky a zrušit všechny nouzové matečnický. Často čerstvě vylíhnutá matka tyto matečnický sama zruší, ale někdy mě včely převezou, když jim příliš věřím ☺.

Prevence rojení

Jako prevenci rojení skoro nikdy neruším matečnický. Většinou, pokud nějaké zahlédnu, jich je jen pár. Rámky a nástavky dávám opatrně zpět, abych je nepoškodil. Pokud je matečnicků

málo, chtějí včely provést tichou výměnu matky bez rojení. Často jich je třeba jen 5 nebo méně. Pokud zrušíte ojedinělý matečník, můžete včelstvo skončit bez matky později v sezóně nebo v zimě.

Cíleně matečníky nikdy nehledám. Včelstvům poskytuji dostatečný prostor pro samotné včely i pro med ještě před tím, než ho skutečně potřebují. Poskytnout včelám prostor je to nejdůležitější. Běžně se mi vyrojí méně než 5 % včelstev. Snažit se tomu zabránit nestojí za vynaložené úsilí. Nízkou rojivost si vysvětluji jako kombinaci několika faktorů:

- 1) konstrukce úlu,
- 2) včasné poskytnutí dostatečného prostoru,
- 3) genetika.

První dva faktory jsou nejdůležitější.

Chytání rojů

Když je to možné a mám čas, chytám roje, na které narazím, nebo pokud mě někdo zavolá. Používám dřevěný lapač rojů (rojochyt), který se mi velmi osvědčil. Na jedné straně je síťovina, v jejíž spodní části je kus mateří mřížky. Také má víko, kterým lze lapač uzavřít. Je vybaven háčkem, aby se dal zavěsit poblíž místa, kde byl roj chycen. Pokud je matka v rojochytu, zbytek včel tam bude do večera také. Pak můžete roj vzít a dát ho do úlu na vhodném místě.

Práce na včelnicích v červnu a červenci

Po příchodu na včelnici zkontroluji prostor před úlem a dívám se, co včely vynosily z úlu, nebo jestli zpozorují nějaké včely s deformovanými křídly. Pro tento účel mám před úlem kus tvrdé desky. Mohou tam být části kukel, může tam být zvápenatěný plod nebo uhynulá panuška či mrtvá vos. Mohou to být mladé šedé včely, které bezcílně lezou (postižené nějakým typem viru). Možná tam nic nebude, to je znamení zdravého úlu bez problémů.

Pozoruj, jak včely létají. Přinášejí pyl? Jsou ve vzduchu včely-lupičky? Je venku hodně včel na orientačním proletu? Získáte spoustu informací ještě předtím, než zvednete víko. Sledujte pohyby včel. Poslouchejte zvuky, ideálně slabý bzukot. Můžete cítit příjemnou vůni včel přinášejících nektar.

Sundám všechny kryty kromě strůpkové fólie a rychle se podívám, jak včely plní horní nástavek (medník). Sundám fólii a pokračuji v prohlídce včelstva. Pokud včely naplňují prostor asi ze 2/3, je obvykle čas přidat nástavek. Pokud včely zaplňují prostor podle očekávání ve srovnání s poslední návštěvou, nemají před úlem žádné včely s deformovanými křídly a pokud lehce nadzvednu poslední nástavek, potězkám ho a bude dost těžký, přidám včelstvu další nástavek. To je na začátku sezóny normální situace.

Při silné snůšce může úl doslova přetékat včelami, včely rychle staví dílo a všude, kam se podíváte, je med a nektar. Pokud mám s sebou dostatek nástavků, tak někdy takové včelstvo dostane dva nástavky najednou.

Pokud síla včelstva neodpovídá očekávání, podívám se na pár rámků v plodišti. Je tam dostatečné množství zavíčkovaného plodu? Není plod mezerovitý? Jsou tam vajíčka? Včely s deformovanými křídly, včely bez křídel? Jsou tam matečnický? Zvápenatělý plod? Americká hniloba včelího plodu (AFB) (*mor včelího plodu*)? Nevyrojily se? Podle toho co uvidím, podniknu nějaké kroky buď okamžitě, nebo se rozhodnu počkat a včelstvo zkontroluji znovu při další návštěvě.

Když mám s sebou nějaké matečnický, můžu je použít v případě, že najdu včelstvo, které nemá plod ani vajíčka. V případě, že sezóna dosáhla druhé poloviny července, můžu dát včelstvu rozkladenou matku nebo včelstvo později spojím s jiným. Velmi ojediněle musím hledat matku. Ale stejně ji čas od času zahlédnu.

Možné tři sklizně (*snůškové poměry středního Švédska*)

V červnu je třeba ihned po odkvetení řepky vytočit řepkový med, jinak bude med v rámcích krystalizovat. Všechny rámky z medníku musí pryč, zavíčkované i nezavíčkované buňky. U tohoto typu medu není problém s vysokým obsahem vody. V této části sezóny může být i pampeliškový med. Pampeliškový med je také potřeba rychle vytočit, pokud je ho v mednících hodně, chová se totiž podobně jako řepkový med. Tyto dva druhy medu tvoří dobrou směs. Kolem poloviny června začíná květ lesních malin a případně řepka, zasetá na jaře. Jetel dává nektar o něco později v červnu, pokud je teplota a vlhkost dostatečně vysoká.

Řepka – květen

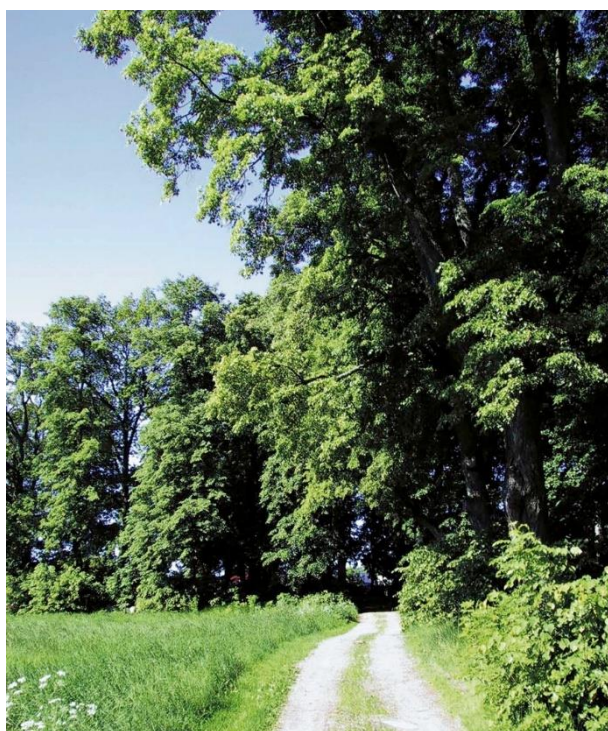
Lesní maliny – červen

Jetel – červen/červenec

Vrbovka úzkolistá – červen

Lípa – červenec

Vřes – červenec/srpen

Žádné z těchto včelstev se nevyrojilo. V červenci jsou včelstva normálně na svém vrcholu (s ohledem na sílu včel a množství zásob). Toto konkrétní léto bylo teplé a vlhké a já jsem měl co dělat s vytáčením medu a vracením medníků zpět do včelstev.

Na začátku července může nastat druhé medobraní. Za příznivého počasí, vlhka a tepla, poskytuje nektar jetel a také vrbka úkolistá (*Chamerion angustifolium*). V červenci začíná kvést lípa. Kvetou bodláky, bylinky a další traviny.

Začátkem srpna přichází chuťově výrazný vřesový med. Na listech lip, dubů a podobných stromů, ale i na smrcích a borovicích může být přítomna medovice. Obvykle v polovině nebo na konci srpna dobrého roku se med vytáčí potřeť.

Vřesový a medovicový med mohou včely v zimě zatěžovat, protože tyto druhy medu zanechávají v trávicím ústrojí mnoho reziduí (*nestrávených zbytků*). Pokud je včelstvo v zimě bez plodu a počká s plodováním do března, je to obvykle v pořádku. I zde hraje roli výběr krmení tak, aby včely mohly mít ve svých zimních zásobách různé druhy medu, alespoň s našimi dlouhými zimami.

Sledování úrovně napadení roztočem

Koncem července a začátkem srpna je důležité, aby populace roztočů ve včelstvu nebyla příliš velká. Pokud ano, včely vylíhnuté v tuto dobu a později (což budou zimní včely), budou kvůli roztočům a virům slabší. Takové včelstvo je v nebezpečí a nemusí přežít zimu nebo bude na jaře oslabené. Pokud máte dobré plemeno, odolné vůči roztoči varroa, nemusí to znamenat mnoho, pokud bude takový stav jen v některých úlech. Ale pokud vaše včely obecně nejsou příliš odolné vůči roztoči varroa, je dobré provést smyv roztoče ze včel prostřednictvím lihu pomocí třepací nádoby, abyste zjistili úroveň napadení roztočem. Pokud najdete více než 9 roztočů z 1 dl včel, osvědčilo se mi takové včelstvo ihned ošetřit thymolovými odpařovači, udělat si poznámky a vyměnit matku co nejdříve v nadcházející sezóně nebo včelstvo prodat.

(viz též: https://www.vsmbo.cz/app/webroot/uploads/filemanager/varroa_level_CZ_-_p%C5%99eklad_5.pdf)

Podzimní krmení

Koncem srpna je čas na kontrolu včelstev, jestli mají dostatek zásob na zimu. U silných včelstev, která obsedají 3 nástavky chci, aby měly včely alespoň 30 kg krmiva. Toto množství není potřeba k přežití zimy, často na to stačí 10 kg. Toto množství je potřeba, abychom si byli jisti, že včelstvo bude moci na jaře hodně plodovat, silít a bude připraveno, až začne první pořádný přínos nektaru. Někdy to v obtížných jarech může trvat až do června. Včelstva, která mají méně než 30 kg medu, dostávají cukerný roztok v srpnu/září.

Skladování nástavků

Všechny nástavky nad třetím nástavkem sundám a uložím je do chladu do kůlny. Kůlna je uzavřená a nemohou se do ní dostat myši a krysy. Je to stará stáj s betonovou podlahou a izolovanými stěnami, které udržují teplotu podobnou zemnímu sklepu, nižší než je venku když je teplo. Je dostatečně nízká na to, aby bylo zabráněno rozvoji zavíječe voskového (*min. 10 ° C*). V zimě teplota alespoň několikrát klesne pod nulu a zavíječe zahubí. Se zavíječem jsem měl dosud jen velmi drobné problémy.

Kousek ode mě je zkušený včelař, který nástavky skladuje venku na 30 cm vysokých paletách se síťovinou dole, vyskládané do komínu a vše má umístěno na stinném místě. Komíny mají mírně odklopená víka, aby byl umožněn průvan skrz nástavky. Zavíječ voskový nemá rád průvan a tento včelař s ním problémy rovněž nemá.

Publikováno se souhlasem p. Erika Österlunda.

Překlad: Tomáš Žitný, poznámky (*pozn.*) doplnil Jiří Šturma, srpen 2023